

Показання свідків як засіб доказування у цивільних справах про визнання правочинів недійсними

Дубина С.А., студент Вінницького відділення ННІЗН НАВС
Науковий керівник: кандидат юридичних наук *Петровський А.В.*

Відповідно до ч. 1 ст. 218 ЦК України недодержання сторонами письмової форми правочину, яка встановлена законом, не має наслідком його недійсність, крім випадків, встановлених законом. Заперечення однією із сторін факту вчинення правочину або оспорування окремих його частин може доводитися письмовими доказами, засобами аудіо-, відеозапису та іншими доказами. Рішення суду не може ґрунтуватися на свідченнях свідків.

Цивільний кодекс України містить ряд положень, якими передбачено нікчемність правочину, укладеного з недотриманням письмової форми, а саме: ч. 2 ст. 547, ч. 3 ст. 719, ч. 2 ст. 981, ч. 2 ст. 1055, ч. 2 ст. 1059, ч. 2 ст. 1107, ч. 1 ст. 1118, ч. 1 ст. 1257.

На перший погляд, загальним наслідком недодержання сторонами письмової форми правочину є позбавлення сторін права в разі спору посилатися для підтвердження правочину на показання свідків, про що наголошувалось раніше в ст. 46 ЦК України 1963 р. В цьому випадку сторони зберігають право приводити письмові докази, засоби аудіо-, відеозапису та інші докази. Проте, на момент чинності ст. 46 ЦК України 1963 р. діяв ЦПК України 1963 р., диспозиція ст. 29 якого наголошувала, що обставини справи,

які за законом повинні бути підтвержені певними засобами доказування, не можуть підтверджуватись ніякими іншими засобами доказування. Звідси випливало, що показання свідків були недопустимими засобами доказування.

В абз. 2 ч. 1 ст. 218 ЦК України 2004 р. (на відміну від ст. 46 ЦК України 1963 р.) ця проблема вирішена інакше: рішення суду в такій справі не може ґрунтуватися на свідченнях свідків. Хоча ч. 2 ст. 59 нині діючого ЦПК України зберегла правило щодо допустимості доказів, однак це означає, що суд за клопотанням сторони повинен викликати свідків і допитати їх. Але їхні показання не можуть бути використані як основний чи єдиний доказ у справі.

Вважаємо, що законодавець вчинив мудро, вирішивши зазначену проблему в ч. 1 ст. 218 ЦК України інакше, оскільки положення ст. 46 ЦК України 1963 р. необґрунтовано обмежувало можливості суду під час встановлення фактичних обставин справи при розгляді та вирішенні справ про визнання правочинів недійсними. На підтвердження позитивного характеру цих змін привертають увагу точки зору відомих вчених-процесуалістів, які неодноразово звертали увагу на негативні наслідки встановлення недопустимості показань свідків (А.Т. Боннер, С.В. Васьковський, М.А. Гурвіч). Обмеження використання показань свідків можна розглядати як можливу перешкоду для ухвалення судового рішення у відповідності з дійсними обставинами справи.

Так, С.В. Васьковський у своєму підручнику з цивільного процесу (1917 р.) називав інститут допустимості доказів «перешкодою» на шляху дослідження судом фактичних обставин справи. М.А. Гурвіч справедливо зазначав, що «при примененні цього правила может легко оказаться, что тот или иной факт в действительности произошел, но ввиду отсутствия в конкретном случае доказательства определенного вида ... этот факт должен быть в случае спора судом отвергнут. Тем самым получается противоречие между действительностью и ее судебным подтверждением».

Наведені точки зору, на наш погляд, є переконливими, оскільки вимога матеріального закону щодо недопустимості показань свідків у всіх випадках недотримання сторонами простої письмової форми вчинення правочину не є обґрунтованою. Таким чином законодавець, обмежуючи можливість надання доказів на підтвердження факту укладання правочину та його умов обмежує можливість судового захисту прав і законних інтересів особи.

Цікава, на наш погляд, думка А.А. Келіної, яка пропонує, ґрунтуючись на засадах змагальності й диспозитивності цивільного судочинства, надати позивачеві та відповідачеві право самостійно, в рамках домовленості, що має обов'язкову силу для суду, вирішувати питання про допущення показань свідків. Така модель вже була апробована в законодавстві ХІХ сторіччя. Так, в п. 1 пояснень Урядового Сенату до ст. 409 Статуту цивільного судочинства зазначається: «В случае состоявшегося между тяжущимися соглашения о допущении свидетельских показаний суд не имеет законного основания, вопреки соглашению тяжущихся, не допускать вопроса свидетелей, хотя бы закон по данному делу и устранял свидетельские показания».

У сучасному закордонному праві є приклади вільного використання показань свідків. Зокрема, у Голландії з 1934 р. діє вільна система оцінки доказів, в рамках якої сторони можуть використовувати будь-які засоби доказування, а доказова сила кожного з них визначається суддею самостійно. Подібний підхід пояснюється, по-перше, свободою торгівельних відносин, а по-друге, досить високим рівнем довіри до судді в суспільстві. У Бельгії також

діє вільна система оцінки доказів, але тільки стосовно щодо торговельного права.

Слушною є думка В.С. Єм, яка збігається з точкою зору Б.С. Антимонова і С.Л. Герзона, а також О.В. Дзери, відповідно до якої, якщо укладання правочину, для якого встановлена письмова форма, супроводжується вчиненням діяння, що містить ознаки злочину, правочин може бути підтверджений будь-якими доказами, в тому числі й показаннями свідків, оскільки в якості доказів вини суб'єкта у вчиненні злочину необхідно використовувати усі допустимі кримінально-процесуальним законом докази.

Конституційно-правовий статус судової влади в Україні

Дудченко Т.О., студент ННІЗН НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук Залізняк В.А.

Європейська інтеграція нашої держави зобов'язує Україну забезпечити ефективне функціонування інститутів, які гарантуватимуть верховенство права, додержання прав та свобод людини і громадянина, їх ефективний захист. Судова влада, як одна з гілок влади в Україні, основною функцією якої є здійснення правосуддя, потребує найшвидшого удосконалення, для відновлення довіри до неї населення всієї держави.

Відповідно до Коаліційної угоди підписаної 21 листопада 2014 року, судова реформа буде проведена шляхом удосконалення положень Конституції України, невідкладного внесення змін до законодавства з метою зменшення політичного впливу, забезпечення незалежності суддів та належної якості їх професійної діяльності та, як наслідок, відновлення довіри до судової влади, подолання корупції, вдосконалення процесуального законодавства та практики, зокрема, шляхом підвищення доступності та прозорості правосуддя, забезпечення виконання судових рішень, підвищення загальної якості надання правової допомоги, забезпечення дотримання норм нового Закону України «Про прокуратуру» у практичній діяльності.

Відповідно до вищезазначеного документу, будуть внесені зміни до законодавства для приведення його у відповідність із європейськими стандартами. По-перше: забезпечення добору кандидатів на посаду судді у судах всіх рівнів виключно за конкурсом на підставі об'єктивних критеріїв, усунення впливу політичних органів на вирішення питань кар'єри судді. Формування Верховного Суду України і Конституційного Суду України з визнаних фахівців у галузі права за визначеними законом критеріями з урахуванням публічного обговорення кандидатур.

Запровадження критеріїв добросовісності, відповідність яким буде обов'язковою умовою для зайняття посади судді, а також забезпечення: повного декларування доходів і витрат суддів, членів Вищої ради юстиції, органів добору та притягнення до відповідальності суддів, членів їхніх сімей та пов'язаних осіб у якнайширшому сенсі; встановлення одним із ключових критеріїв для зайняття посади судді відповідності витрат кандидата на посаду судді та членів його сім'ї їхнім доходам; добору кандидатів на посаду судді виключно з числа осіб з високими професійними та моральними якостями.

Удосконалення процедур проведення відбіркового та кваліфікаційного іспитів, спеціальної перевірки кандидатів на посади суддів з метою виключення будь-яких корупційних впливів.